

Nr 113.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1931 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag m. m.

(4:e avd.)

Uti den till riksdagen den 3 januari 1931 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1931/1932 har Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning: Bilaga 1» fogade utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag för budgetåret 1931/1932 beräkna ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 20 mars 1931 avlåten proposition, nr 197, som hänvisats till statsutskottets förberedande handläggning, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må genom teckning av aktier ävensom genom vissa andra åtgärder lämna ytterligare bistånd till den av Kalix träindustriaktiebolag bedrivna industriella verksamheten i Nederkalix socken i Norrbottens län, allt i överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder; *dels ock* bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i nämnda aktiebolag för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokoll.

I proposition, nr 252, den 20 maj 1927 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t finge enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag angivna grunder lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, *dels ock* å riksstaten för budgetåret 1927/1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor. Vad sålunda föreslagits bifölls av

riksdagen, som i skrivelse den 8 juni 1927 (nr 310) anmälde sitt beslut i frågan.

I proposition den 27 januari 1928, nr 38, föreslog därefter Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva, att vid lämnande av det i förstnämnda proposition avsedda biståndet till återupprättande av industriell verksamhet i Nederkalix socken finge tillämpas de grunder, som av föredragande departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden den 27 januari 1928. I skrivelse den 17 februari 1928, nr 19, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. Detta beslut innebar avvikelser i vissa avseenden från den plan, som förelegat vid tidpunkten för 1927 års riksdagsbeslut, i det att dels kapital skulle från statens och statsinstitutioners sida tillhandahållas i större utsträckning än som då förutsatts, och dels domänstyrelsen skulle avstå från kravet på bankgaranti, vartill komme att vissa smärre jämkningar skulle företagas i domänstyrelsens kontrakt. Med hänsyn till inträffad ändring i konjunkturerna syntes de föreliggande kontraktsförslagen, på vilka finansieringsplanen uppbyggts, dåmera i vissa hänseenden vara mindre fördelaktiga för staten än vid den tid, då det i förslagen innefattade anbudet avgivits.

Då aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, vilket ägde de i Nederkalix socken belägna sågverken vid Karlsborg och Båtskärsnäs, nödgades under åren 1924—1925 inskränka samt under år 1926 nästan helt och hållet nedlägga driften vid dessa anläggningar, medförde detta inom kommunen en omfattande arbetslöshet. På grund härav sökte man därstädes bilda ett nytt aktiebolag huvudsakligen med intressenter från orten, vilket bolag skulle från aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, som gått i konkurs, förvärva sågverket vid Karlsborg ävensom en bolaget tillhörig sulfatfabrik därstädes, vilken redan tidigare nedlagts, och iståndsätta dessa anläggningar för en årlig tillverkning av cirka 15,000 ton sulfatcellulosa och 8,000 standards sågade trävaror. Underhandlingar inleddes dels med Ytterstforsbolagets konkursbo om förvärv av anläggningarna och dels med domänstyrelsen om leverans av erforderligt virke från statens skogar i Norrbotten. Under utredningsarbetet kom man till det resultatet, att det nya bolaget, för att det sammans ställning skulle bli tillräckligt stark och för att erforderligt biträde av vissa intresserade skulle säkerställas, måste hava ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Svårigheter mötte emellertid att anskaffa ett så stort aktiekapital, och sedan andra utvägar förgäves försökts, vände sig representanter för ortsintresset till Kungl. Maj:t med anhållan om statens bistånd för förverkligande av det eftersträfvade målet.

Den allmänna plan, från vilken man år 1927 utgick, var i huvudsak följande. Det skulle bildas ett aktiebolag med ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Av minimikapitalet skulle 800,000 kronor tecknas av Ytterstforsbolagets konkursbo och likvideras genom överlåtande av konkursboets fastigheter vid Karlsborg med visst mindre undantag, 200,000 kronor tecknas och likvideras

i vanlig ordning av enskilda samt återstoden, 2,000,000 kronor, tecknas antingen av staten eller av personer inom orten, vilka för ändamålet erhållit lån av staten. Lånen till dessa personer skulle, åtminstone i huvudsak, förmedlas av en för ändamålet bildad förening — »Föreningen Nederkalix Industri u. p. a.» — vilken skulle utlämna lån till sina medlemmar mot revers och säkerhet av aktier i bolaget, och skulle denna förening av staten erhålla lån intill ett belopp av högst 2,000,000 kronor mot säkerhet av de reverser, som lämnades av låntagarna hos föreningen, och de till pant för dessa reverser lämnade aktierna. Därest icke i form av lån för dylikt ändamål toges i anspråk hela det belopp av 2,000,000 kronor, som staten skulle tillhandahålla, skulle staten teckna aktier för återstoden, dock högst för 500,000 kronor. För att bolagets virkesbehov skulle i huvudsak säkerställas, skulle domänstyrelsen med bolaget avsluta ett långfristigt kontrakt om leverans av virke till en myckenhet, motsvarande ungefär hälften av bolagets årliga behov av massaved och i det närmaste bolagets hela årliga behov av sågtimmer.

Genom beslut den 17 februari 1928 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att bland annat teckna aktier högst till ett nominellt belopp av 500,000 kronor i det nya bolag, som skulle bildas och för vilket stiftelseurkund blivit upprättad. Med begagnande av detta bemyndigande tecknades för statens räkning aktier i bolaget till ett belopp av 398,500 kronor, medan av medlemmar i industriföreningen tecknades aktier till ett värde av 1,601,500 kronor.

Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 februari 1928 chefen för finansdepartementet att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar underteckna en överenskommelse mellan svenska staten, å ena sidan, och industriföreningen å den andra.

Överenskommelsen undertecknades av föreningen den 27 februari 1928 och av chefen för finansdepartementet å kronans vägnar den 3 mars 1928.

Den 29 februari 1928 bildades Kalix träindustriaktiebolag med uppgift att efter övertagande av de nedlagda industriella anläggningarna vid Karlsborg i Nederkalix socken därstädes bedriva sågverksrörelse och tillverkning av sulfatmassa. Bolagets aktiekapital uppgick vid starten till 3,004,500 kronor. Av detta belopp har statsverket dels direkt tecknat 398,500 kronor, dels ock möjliggjort aktieteckning från ortsbefolkningens sida genom statslån å 1,601,500 kronor till föreningen Nederkalix industri u. p. a., vilket lån statskontoret genom brev den 9 mars 1928 anbefallts att i enlighet med överenskommelsen utbetala till föreningen. Å lånet har föreningen uppburit 1,597,700 kronor.

Genom brev den 5 april 1928 bemyndigade Kungl. Maj:t vidare domänstyrelsen att med Kalixbolaget träffa avtal rörande virkesleverans. Detta kontrakt äger alltjämt giltighet.

Till säkerhet för fullgörandet av bolagets åtaganden enligt kontraktet skulle bolaget till domänstyrelsen pantsätta inteckningar i samtliga de fastig-

heter, vilka bolaget förvärvat från konkursförvaltningen för aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, till ett belopp av 1,250,000 kronor — till förmånsrätt liggande mellan 3,250,000 kronor och 4,500,000 kronor.

Sammanfattningsvis lämnas i propositionen följande översikt över huru de medel anskaffats, som hittills ställts till Kalixbolagets förfogande, samt över de för de olika lånen gällande säkerheterna.

Översikt rörande Kalixbolagets kapitalbelopp m. m.

Enligt den av direktören Ekman år 1927 verkställda utredningen utgjorde det erforderliga kapitalbeloppet

för anläggningarna	kronor	4,700,000
» förlagskapital	»	4,250,000
	Summa kronor	8,950,000
	Avrundat till	» 9,000,000

Detta belopp har erhållits på följande sätt:

I. Aktiekapital.

Aktieteckning av konkursförvaltningen i Ytterstforsbolaget i likvid mot fastigheter och båtar	kronor	850,000
Aktieteckning av medlemmar i »Föreningen Nederkalix industri u. p. a.» vilken aktieteckning till 1,597,700 kronor täckts av lån från staten	kronor	1,601,500
Direkt aktieteckning av staten	»	398,500
Ytterligare aktieteckning	»	150,000
	Summa kronor	3,000,000

II. Lån.

Lån av aktiebolaget Svenska handelsbanken mot fastighets- och förlagsinteckningar	högst kronor	4,500,000
Lån ur industrilånefonden mot inteckning	»	500,000
» av postsparbanken mot inteckning	»	500,000
Ett års extra kredit av domänstyrelsen för levererat virke	»	500,000
	Summa högst kronor	6,000,000
	3,000,000 kronor	
	6,000,000 »	
	Summa 9,000,000 kronor	

Inteckningarna i bolagets fastigheter äro placerade på följande sätt:

1) Botteninteckning å 500,000 kronor tillkommer aktiebolaget Svenska handelsbanken som säkerhet för dess lån.

2) Två inteckningar å vardera 500,000 kronor äro utfärdade till säkerhet för industrilånefondens och postsparbankens lån med samma rätt inbördes och beträffande förmånsrätten liggande mellan 500,000 kronor och 1,500,000 kronor.

3) Till ytterligare säkerhet för aktiebolaget Svenska handelsbankens lån hava utfärdats inteckningar å tillhoppa 4,000,000 kronor. Av sagda belopp ligga inteckningar å 1,750,000 kronor näst efter de under 2) upptagna inteckningarna och inteckningar å återstående 2,250,000 kronor omedelbart efter de under 4) avsedda inteckningarna.

4) Till säkerhet för domänstyrelsens kontrakt hava meddelats inteckningar till ett belopp av 1,250,000 kronor, till förmånsrätten liggande mellan 3,250,000 och 4,500,000 kronor.

Ordnade efter förmånsrätten finnas alltså följande inteckningshavare:

	Kronor.
1) Aktiebolaget Svenska handelsbanken	500,000
2) Postsparbanken }	1,000,000
Industrilånefonden{	
3) Aktiebolaget Svenska handelsbanken	1,750,000
4) Domänstyrelsen	1,250,000
5) Aktiebolaget Svenska handelsbanken	2,250,000
	Summa 6,750,000

Kalix träindustriaktiebolag har nu gjort framställning om ytterligare åtgärder från statens sida för understödjande av bolagets verksamhet. Framställningen går ut på dels nyteckning av aktier från statens sida till ett belopp av 2 miljoner kronor, dels nytt kontrakt med domänstyrelsen om virkesleverans och dels jämkning i priserna enligt det gällande kontraktet för under innevarande vinter avverkat virke.

Bolaget har i denna framställning anfört i huvudsak följande.

Det program, som legat till grund för bolagsbildningen, hade avsett att sågverket skulle iordningställas för en produktion av 8,000 standards och sulfatfabriken utbyggas till en kapacitet av 15,000 ton sulfatmassa. Byggnadsarbetet, som av bolaget påbörjats omedelbart, fortskred så att sågen kunde sättas i gång i augusti 1928. Jämmt ett år senare hade även sulfatfabriken varit färdig och kunnat påbörja driften. Byggnadsprogrammet hade därmed varit inom avsedd tid genomfört, utan att de beräknade kostnaderna nämnvärt överskridits, och ledningen för företaget hade vid denna tid hyst de bästa förhoppningar för framtiden. Vad anginge anläggningarnas effektivitet hade dessa förhoppningar icke heller svikits utan snarare överträffats, i det att såväl sågen som fabriken visat sig äga betydligt större kapacitet än som från början beräknats.

Emellertid, framhåller bolaget, ter sig läget i ekonomiskt avseende tyvärr nu mindre ljusst till följd av de alltjämt vikande konjunkturerna å förevarande område. Härom uttalar sig bolaget på följande sätt.

Alltsedan driften vid sågverket kommit i gång, hade marknaden för sågade trävaror varit trög med oupphörligt fallande priser. Icke desto mindre hade det hittills lyckats bolagsledningen att bedriva denna gren av verksamheten så, att den gått ihop och till och med visat något överskott. Där emot hade förhållandena på sulfatmarknaden utvecklats på ett sätt, som vållat bolaget stora förluster. Priset för sulfatmassa, som vid tiden för bolagets tillkomst stått åtskilligt över 200 kronor per ton och i de kalkyler, som legat till grund för bolagsbildningen, upptagits till 185 kronor per ton, hade nämligen sedermera sjunkit med mera än 50 %. Redan vid tiden för sulfatfabrikens igångsättande hade priset legat under 185 kronor per ton, och under år 1930, som vore att betrakta såsom bolagets första verksamhetsår med full drift, syntes medelpriset hava utgjort omkring 100 kronor per ton. Omräknat för ett års tillverkning av 20,000 ton låge alltså utförsäljningspriset nu (20,000 × 85) 1,700,000 kronor lägre för år räknat än enligt den ursprungliga kalkylen.

Under hänvisning härtill anför bolaget, att bolaget kunde motstå de starka påfrestningarna av de rådande konjunkturerna endast under förutsättning att bolaget väsentligen erhöle bifall till sina i framställningen gjorda yrkanden.

Börande de allmänna *skäl*, vilka enligt bolagets mening tala för ett ytterligare *statsingripande* till förmån för bolaget, har bolaget härefter anført följande.

Såsom aktieägare i bolaget och såsom förläggare för föreningen Nederkalix industri u. p. a. vore staten den ojämförligt största intressenten i ifrågavarande företag och ägde i denna egenskap det avgörande inflytandet på frågan om bolagets fortbestånd. Men det allmännas intressen i företaget vore ingalunda begränsade till det direkta och indirekta delägarskapet. För genomförande av en rationell skogsskötsel vore det, såsom ofta framhållits, för staten såsom ägare av mer än 60 % av skogsarealerna utefter Kalix och Torne älvar av största vikt att inom orten hava en fast avnämare för det mindervärdiga virke, som icke kunde finna användning annorledes än som sulfatved. Därtill komme de sociala synpunkterna, som ingalunda vore de minst betydelsefulla. Vid Karlsborgsverken vore fast anställda i medeltal 400 man, vilka i händelse av driftsinställelse skulle bliva arbetslösa. Över 700 man med 200 à 300 hästar hade därjämte vinterarbete hos bolaget vid dess drivningar i skilda delar av länet. Verkningarna av en driftsinställelse skulle även sträcka sig till övriga sågverk i Kalixdistriktet, vilka för närvarande levererade sitt sågavfall till sulfatfabriken men sannolikt skulle nödgas nedlägga driften, om dessa leveransmöjligheter upphörde. En sådan allmän driftsinställelse i Kalixdistriktet, omfattande över 1,000 arbetare, skulle bliva av ödesdiger art först och främst för Nederkalix kommun men även för angränsande kommuner och därmed även för länet i dess helhet. Uppehållandet av industrien vid Karlsborg, så länge någon möjlighet därtill vore för handen, torde därför få anses vara ett allmänintresse av den allra största betydelse. Då därtill komme, att de svårigheter, med vilka bolaget för närvarande hade att kämpa, uteslutande vore att tillskriva en vidrig konjunktur, som inträffat innan bolaget vunnit nödig styrka att motstå densamma, men å andra sidan ingen anledning funnes att misströsta om framtiden och möjligheterna att i det långa loppet göra företaget räntabelt, syntes tvekan knappast behöva råda därom, att ett ytterligare ingripande nu från statens sida stode i full överensstämmelse med statens intressen.

Bolaget behandlar härefter *frågan om behovet av nytt leveranskontrakt med domänstyrelsen* och uttalar sig därom på följande sätt:

Det gällande råvarukontraktet med domänstyrelsen vore baserat på ett lägsta pris för sågade trävaror av £ 135/— per standard för 7" osorterad furubattens f. o. b. Härnösands distrikt, med glidande skala uppåt för varje ökning av 10/— per standard. Massavedspriset vore beräknat på grundval av 220 kronor per engelsk ton prima kraftmassa, likaledes med glidande skala uppåt. Någon prissänkning vid sjunkande priser å den färdiga varan medgäve kontraktet däremot icke, beroende på att man vid tiden för kontraktets uppgörande ansett sig icke behöva räkna med någon ytterligare nedgång i trävarupriserna. Följden därav hade blivit, att bolaget nu nödgades inköpa huvudparten av sitt råvarubehov till priser, som låge avsevärt över allmänna marknadens och omöjliggjorde ekonomisk produktion. För bolagets fortsatta verksamhet vore det därför en tvingande nödvändighet att få till stånd en revision av detta kontrakt, så att råvarupriserna bringades i bättre relation till den förädlade varans marknadspris. I sådant syfte hade med domänstyrelsen förts förhandlingar, som resulterat i ett förslag till avtal, vilket vore av beskaffenhet att även vid en vikande konjunktur möjliggöra driftens uppehållande.

Berörda avtalsförslag, som bifogats bolagets framställning, skiljer sig från nu gällande avtal huvudsakligen i följande avseenden.

Förslaget avser att gälla virkesleveranser under åren 1932—1936, i följd varav någon ytterligare leverans emot det nuvarande kontraktet utöver det virke, som nu överlämnats till bolaget för avverkning innevarande vinter, ej skulle ske.

Enligt förslaget skulle emellertid såväl säljare som köpare äga att — efter Kungl. Maj:ts medgivande — inställa ytterligare leveranser enligt kontraktet efter fullgörandet av 1934 års leverans.

Enligt förslaget skulle domänverket åtaga sig att verkställa och bekosta utdrivningen av virket samt bolaget befrias från skyldigheten att taga emot jämväl den vid avverkningen utfallande sulfitveden.

Priset för sågtimret skulle regleras enligt en tämligen jämnt glidande skala, däri priset ställts i visst förhållande till det medelförsäljningspris per standard, som bolaget under leveransåret erhöle för samtliga virkesdimensioner. Lägsta priset — 33½ öre per toppmått cylinderkubikfot — skulle utgå vid ett medelförsäljningspris av 158 kronor per standard. Priset på sågtimret skulle alltså regleras efter det medelpris bolaget i verkligheten erhöle för sitt virke samma år som timret utflottades. På motsvarande sätt var priset för sulfatveden bestämt. Lägsta priset skulle här utgöra 20 öre per flottningskubikfot, vilket pris skulle utgå vid ett medelförsäljningspris under leveransåret per 1,000 kg. f. o. b. Karlsborg av högst 122 kronor 50 öre.

Enligt avtalsförslaget skulle den huvudsakliga betalningen erläggas i avräkning den 15 september samma år som leveransen skett samt definitiv slutlikvid erläggas den 31 december samma år, vilket innebär, att kredittiden skulle i huvudsak bli den för domänverkets samtliga övriga virkesleveranser gällande.

Enligt förslaget skulle vidare bolaget för fullgörande av den bolaget enligt leveransvillkoren åliggande betalningsskyldigheten ställa av domänstyrelsen godkännbar bankgaranti för det närmast följande årets leverans.

I sin framställning föreslår nu bolaget, att det gällande kontraktet måtte få ersättas av ett kontrakt, innehållande de i avtalsförslaget intagna bestämmelserna, dock med den jämkning, att bolaget förutsatte, att det äldre kontraktets bestämmelser angående betalningstid och säkerhet skulle bli gällande även i det nya avtalet.

Bolaget har härefter ingått på frågan om *bolagets kapitalbehov* och därvid meddelat, att — i överensstämmelse med vad som tidigare planerats — bolaget med aktiebolaget Svenska handelsbanken träffat avtal om förlagskredit å högst 4,500,000 kronor, vilken kredit dock icke skulle få utnyttjas till högre belopp än som motsvarade värdet av bolagets råvaru- och lager-tillgångar. I anslutning härtill har bolaget anfört följande.

Genom det våldsamma prisfallet å massa och i mindre mån även till följd av minskat värde å råvarulagret hade i säkerheten för förlagskrediten uppstått en brist, som av banken för närvarande beräknades till 1,105,000 kronor och för vilken banken fordrade täckning. Därjämte hade bolaget en förfallen skuld till domänstyrelsen för levererat virke å c:a 260,000 kronor. Slutligen erfordrades för driftens uppehållande under tiden till den 1 juni 1931 ett driftsförslag av c:a 635,000 kronor. Det nu erforderliga kapitalbehovet rörde sig sålunda om c:a 2,000,000 kronor. Förslagets värde komme visserligen, i den mån förädling skedde, att under vinterns lopp undan för undan stiga, varigenom kreditmöjligheterna ökades, men då man

ej säkert kunde räkna med att skeppningarna komme i gång förrän i slutet av juni, kunde å andra sidan uppstå behov av större driftsförlag än det av bolaget beräknade. Ett belopp av c:a 2,000,000 kronor torde alltså få anses oundgängligen erforderligt.

Under framhållande av att det redan vid tiden för bolagets tillkomst uttalats allvarliga farhågor för att bolagets aktiekapital i händelse av fallande konjunkturer skulle visa sig otillräckligt samt att dessa farhågor i oroväckande hög grad besannats, uttalar härefter bolaget den uppfattningen, att det syntes mest rationellt, att det nu erforderliga kapitaltillskottet anskaffades genom *ökning av aktiekapitalet*. Enligt bolagets mening borde det sålunda erforderliga nya aktiekapitalet i sin helhet tecknas av staten. Bolaget har därför i denna del hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för 1931 års riksdag framlägga proposition om anvisande av ett anslag å 2,000,000 kronor i och för nyteckning av aktier i bolaget.

Slutligen har bolaget — under återopande av vad bolaget anfört angående relationen mellan nuvarande försäljningspriser och råvarupriset enligt gällande kontrakt med domänstyrelsen — som redan antytts ifrågasatt, huruvida icke för att ytterligare lätta bolagets ställning under den rådande lågkonjunkturen någon nedsättning i sistnämnda priser kunde medgivas för det virke, som komme att avverkas under innevarande vinter.

Bolagets framställning har till Kungl. Maj:t överlämnats av länsstyrelsen i Norrbottens län med skrivelse den 29 december 1930. I ärendet hava ytt- randen avgivits av domänstyrelsen den 7 och 12 januari 1931, varefter länsstyrelsen i Norrbottens län, efter hörande av Kalix träindustriaktiebolag, den 20 februari 1931 avgivit förnyat utlåtande. Slutligen hava socialstyrelsen och kommerskollegium avgivit gemensamt utlåtande den 6 mars 1931.

Vidare har föreningen Nederkalix industri u. p. a. gjort framställning om lindring i villkoren för föreningens statslån. Föreningen — som hade att anskaffa och åt sina medlemmar tillhandahålla medel för tecknande av aktier i det blivande industriföretaget, Kalix träindustriaktiebolag — har av staten erhållit ett lån å 1,601,500 kronor att återbetalas i viss angiven ordning, samt att föreningen av detta lån uppburit 1,597,700 kronor. Jämlikt lånevillkoren har föreningen den 30 juni 1930 verkställt en första amortering å lånet med 79,885 kronor, varjämte ränta är betald till och med sagda dag med 39,942 kronor 50 öre.

I skrivelse den 14 februari 1931 till Kungl. Maj:t har föreningen hemställt, att Kungl. Maj:t ville *dels* pröva skäligt medgiva antingen räntefrihet under ett år på återstående låneskuld eller ock ett års uppskov med de förfallna amorteringarna enligt låneavtalet, så att sista amorteringen skulle ske år 1943 i stället för år 1942, *dels ock* såsom ett ytterligare ekonomiskt stöd för föreningen bevilja en skälig räntesänkning tills vidare från i låneavtalet bestämda fem procent till fyra och en halv procent.

Häröver har statskontoret den 24 februari 1931 avgivit utlåtande.

Departementschefen har anfört följande:

Av den föreliggande utredningen framgår, att det bolag — Kalix träindustriaktiebolag — som med statsmakternas stöd bildats för återupprättande av verksamheten vid Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik i Nederkalix socken, kunnat igångsätta nämnda verksamhet i överensstämmelse med den härför uppgjorda planen samt att därvid de kalkyler, på vilka planen grundats, visat sig hållbara såväl med avseende å kostnaderna för de i planen ingående nybyggnads- och omändringsarbetena som ock beträffande de ifrågasvarande anläggningarnas kapacitet. Det torde också kunna sägas, att bolagets anläggningar äro fullt moderna och att dess allmänna förutsättningar för en lönande verksamhet knappast äro mindre goda än för åtskilliga andra Norrlandsbolag av motsvarande art.

Emellertid har det högst avsevärda prisfall, som under de senaste åren ägt rum inom träindustrin — framför allt å sulfatmassa men även å sågad vara — och vars storlek icke rimligtvis kunde förutses vid tidpunkten för nyss avsedda kalkylers uppgörande, inneburit en fullständig omkastning i de vid bolagsbildningen föreliggande konjunkturerna och medfört stora förluster, till vilka även bidragit de höga råvarukostnaderna. Verkningarna av prisfallet hava givetvis blivit särskilt kännbara för detta bolag, vars verksamhet knappast hunnit komma i gång, då den kraftiga lågkonjunkturen inträdde, och vars kapitaltillgångar från början varit knappt tillmätta. Sådant läget nu är, synes det uteslutet, att bolaget skulle kunna utan ytterligare bistånd i en eller annan form fortsätta sin verksamhet.

Då en stor del av befolkningen i Nederkalix kommun och omnejd för sin utkomst är helt eller delvis beroende av den arbetsförtjänst den kan erhålla genom bolaget, skulle ett nedläggande av bolagets drift komma att i utomordentlig grad försvåra den omfattande arbetslöshet, som redan under nuvarande förhållanden är rådande därstädes och som under årens lopp föranlett vidtagande av åtskilliga hjälpåtgärder från arbetslöshetskommissionens sida. Denna ökade arbetslöshet skulle givetvis sträcka sina verkningar även till befolkningsgrupper, som icke direkt arbeta för bolagets räkning. Det kan därför med visshet förutsägas, att en driftinställelse vid Karlsborgs- verken skulle få ödesdigra konsekvenser för kommunen i dess helhet samt för statsverket nödvändiggöra långt gående åtgärder till hjälp åt det växande antalet arbetslösa. Härtill komma de med hänsyn till Kalixbygdens isolerade läge föreliggande svårigheterna att överföra arbetskraften till andra orter. I betraktande av sålunda anförda omständigheter ävensom med tanke på de särskilda intressen, staten som den huvudsakliga skogsägaren har i dessa trakter, synes det önskvärt, att bolaget kan fortsätta sin verksamhet. Detta torde emellertid — såsom redan i statsverkspropositionen antytts — bliva möjligt endast därigenom att staten tillskjuter de för nödigt bistånd åt bolaget erforderliga medlen.

Vid bedömandet av frågan om dylikt bistånd bör man icke bortse från det förhållandet att, om nuvarande prisförhållanden komma att förbli oförändrade under en längre tid, ytterligare förluster för bolaget icke torde kunna undgås. På grund av den stora betydelsen ur olika sociala synpunkter av rörelsens fortgång har jag, detta oaktat, kommit till den uppfattningen, att staten bör för Kalixbolaget möjliggöra att i hittillsvarande omfattning fortsätta verksamheten.

Vad då först beträffar det erforderliga kapitalbeloppet, har detsamma av bolaget uppskattats till 2,000,000 kronor. Även socialstyrelsen och kommerskollegium hava — ehuru enligt delvis andra beräkningsgrunder — kommit fram till denna summa, varemot domänstyrelsen ifrågasatt, huru-

vida detta belopp kunde vara tillräckligt. Med hänsyn till vad i denna del från olika håll anförts torde bolagets nu föreliggande behov av kapitaltillskott kunna uppskattas till omkring 2,000,000 kronor. Jag anser därför, att statens insats bör bestämmas till detta belopp.

Rörande formen för det statliga bidraget har bolaget föreslagit, att detsamma skulle lämnas genom aktieteckning, medan socialstyrelsen och kommerskollegium förordat låneformen. I nuvarande läge finner jag mig — med hänsyn till de svårigheter en omedelbar tillämpning av det sistnämnda alternativet otvivelaktigt skulle möta — böra förorda, att tillskottet erhåller formen av aktieteckning.

En förutsättning för aktieteckningen bör emellertid tydligen vara, att bolagets löpande omkostnader nedbringas ungefärligen i den utsträckning, varmed räknats i de under utredningens gång uppgjorda driftskalkylerna. De närmare villkoren för aktieteckningen och övrigt nu avsett bistånd torde det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela. Givetvis bör därvid tillses, att staten i all önskvärd utsträckning erhåller tillfälle till inflytande över bolagets ledning och kontroll över dess verksamhet.

Vad angår de av socialstyrelsen och kommerskollegium berörda frågorna om viss omläggning av bolagets kredit samt om »bokföringsmässig sanering» av dess ställning hava förhållandena för närvarande visat sig vara sådana, att några förändringar i berörda hänseenden knappast låta sig genomföra.

I överensstämmelse med mina i statsverkspropositionen gjorda uttalanden synes mig det för aktieteckningen erforderliga beloppet böra uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» samt erhålla karaktär av reservationsanslag att täckas av andra inkomster än lånemedel.

Såsom av den i ärendet lämnade redogörelsen framgår, har en av de väsentligaste anledningarna till bolagets nuvarande svårigheter befunnits vara, att de bestämmelser, vilka innefattas i det mellan bolaget och domänstyrelsen ingångna kontraktet angående virkesleverans, under förhandenvarande förhållanden äro för bolaget i hög grad ogynnsamma. En förutsättning för den nu ifrågasatta hjälpaktionen är därför, att ändring härutinnan kommer till stånd.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet anser jag följaktligen, att sagda kontrakt bör ersättas med ett nytt, som närmare ansluter sig till de varierande prislägena. Det nya avtalet synes lämpligen kunna avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, vilket bifogats domänstyrelsens den 7 januari 1931 i ämnet avgivna utlåtande och vars grundläggande bestämmelser återgivits i det föregående. Detta förslag har i huvudsak godkänts såväl av bolaget som av domänstyrelsen. Dock har bolaget hemställt, att det uppställda kravet på bankgaranti måtte utgå och att kredittiden ej måtte förkortas i förhållande till vad nu gäller. Ehuru domänstyrelsen med rätta ansett dessa krav böra vidmakthållas, därest kontraktet skall kunna betecknas såsom affärsmässigt och överensstämma med av ämbetsverket tillämpad praxis, finner jag, under åberopande av de skäl av social natur, som nu påkalla statliga hjälpåtgärder, befogat att lämna bolaget det ytterligare bistånd, som ligger däri att berörda krav frånfallas. Jag anser alltså, att bestämmelserna i avtalsförslaget böra jämkas därhän, att det nya leveranskontraktets föreskrifter angående betalningstid och säkerhet komma att överensstämma med motsvarande föreskrifter i nu gällande kontrakt.

Det nya kontraktet torde, på sätt föreslagits, lämpligen böra avse virkesleveranser under åren 1932—1936. Kontraktet skulle alltså icke

komma att inverka på priserna för det virke, som av bolaget avverkas under innevarande vinter. Bolaget har emellertid hemställt att komma i åtnjutande av prisnedsättning jämväl för detta virke. Då det är ostridigt, att de i hittills gällande kontrakt stadgade virkespriserna för närvarande avsevärt överstiga motsvarande priser i öppna marknaden, får jag — av enahanda skäl, som nyss anförts för ett statligt ingripande till förmån för företaget — tillstyrka, att bolagets ifrågavarande hemställan på det sätt bifalles, att bolaget berättigas att för innevarande vinters virkesleverans erlægga betalning enligt priser, som motsvara de nu i allmänna marknaden gällande. Rörande sagda prisnedsättning torde särskilt avtal böra träffas mellan domänstyrelsen och bolaget i anslutning till avslutandet av det av mig förordade kontraktet rörande virkesleveranser för åren 1932—1936.

Vad härefter angår domänstyrelsens krav på ersättning av skattemedel för förluster i anledning av nu gällande leveranskontrakt med bolaget grundar sig detta krav, i vad det avser förluster å redan utförda virkesleveranser, på det i det föregående omförmälda uttalandet av 1928 års riksdag angående ersättning till bland andra domänverket för eventuellt uppkommande förluster. Riksdagen torde emellertid med sagda uttalande endast hava avsett att säkerställa domänverket mot förluster på grund av det riksdagens beslut, vartill uttalandet utgjorde motivering, det vill säga i följd av den kredit, som lämnades bolaget, och uttalandet läser alltså icke hava åsyftat att tillförsäkra domänstyrelsen någon prisgaranti för det till bolaget levererade virket. Med hänsyn härtill och då domänstyrelsen hittills icke kan anses hava i följd av den lämnade krediten lidit någon kapitalförlust, torde domänstyrelsens ersättningskrav i denna del icke böra föranleda någon åtgärd.

Domänstyrelsen har vidare begärt ersättning för de förluster, som enligt styrelsens uppfattning komme att uppstå därigenom att leverans enligt gällande kontrakt icke i fortsättningen skulle äga rum. I betraktande av de omständigheter, vilka föranlett förslaget om upphävande av nämnda kontrakt, torde icke heller detta ersättningsanspråk böra föranleda någon åtgärd. Det må för övrigt anmärkas att, då man icke kan veta något bestämt om prisförhållandena i framtiden, grunder för beräkning av ett eventuellt skadeståndsbelopp för närvarande saknas.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att vad 1928 års riksdag uttalat angående ersättning av skattemedel för förluster i anledning av bifall till då framlagd proposition i frågan enligt min mening bör äga motsvarande tillämpning beträffande det nya leveranskontraktet i fråga om förlust, som kan uppkomma i följd av den kredit, som enligt detta kontrakt lämnas bolaget.

Vad slutligen angår den av föreningen Nederkalix industri u. p. a. gjorda framställningen om vissa lindringar i villkoren för åtnjutande av det åt föreningen lämnade statslånet, får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, uttala, att anledning synes föreligga att i så måtto tillmötesgå denna framställning, att envar av återstående amorteringar å lånet uppskjutes på ett år. Frågan härom torde vid ett senare tillfälle få underställas Kungl. Maj:ts prövning. Räntefrihet eller nedsättning i räntesatsen läser däremot ej böra medgivas.

Beträffande tillämpade löner vid Kalix trävaruindustriaktiebolag har utskottet inhämtat, att lönesänkningar enligt träffade avtal ägt rum med i stort sett 5 à 6 procent vid sågen och 6 procent vid trämassfabriken, allt

retroaktivt från och med den 1 januari 1931, varjämte tjänstemännens avlöningar nedsatts med 8 procent från och med den 1 april 1931.

*Utskottets
yttrande.*

Redan vid 1927 års riksdag, då — med bifall till en framlagd proposition — beslut fattades om Kalixföretagets fortsatta drift med finansiell hjälp från staten, framhölls av riksdagen de starka betänkligheter, som måste göra sig gällande mot en statssubvention sådan som den ifrågavarande, och detta såväl ur principiell synpunkt som med hänsyn till utsikterna för ifrågavarande industriföretags lyckliga ekonomiska genomförande; stort avseende ansågs emellertid böra fästas vid de såväl av arbetslöshetskommissionen som kommerskollegium och socialstyrelsen framhållna behjärtansvärda skäl, som talade för att staten understödde de pågående ansträngningarna att åter få igång den industriella verksamheten i denna av arbetslöshet svårt hem-sökta trakt.

En ej mindre stark tvekan gjorde sig från riksdagens sida gällande, när sedermera vid 1928 års riksdag begärdes vissa eftergifter beträffande villkoren för statshjälpen.

Då nu krav på ytterligare ekonomiskt bistånd till Kalix träindustriaktiebolag framställas, är detta ägnat att ingiva de största betänkligheter. Att till de betydande ekonomiska uppoffringar, som staten redan iklätt sig, skall behöva komma ett ytterligare tillskott på ett så stort kapitalbelopp som 2,000,000 kronor måste framstå som synnerligen beklagligt.

Det begärda kapitaltillskottets lämnande synes dock vara oundvikligt. I detta avseende får utskottet hänvisa till den av departementschefen framlagda motiveringen, vari bland annat framhållas de allvarliga konsekvenser en driftsinställelse vid Karlsborgsverken skulle få, i första hand för vederbörande kommun, men ock för statsverket i form av långt gående arbetslöshetsåtgärder. Då därjämte till stöd för propositionens förslag onekligen kunna åberopas de opåräknade svårigheter, som uppkommit genom den inträdda starka konjunkturomkastningen, särskilt kännbar på trävarumarknaden, har utskottet ej ansett sig kunna motsätta sig förslaget.

Utskottet förväntar emellertid, att de till buds stående arbetstillfällena fördelas på sådant sätt, att största möjliga antal arbetare måtte under olika perioder erhålla arbetsinkomst.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må genom teckning av aktier ävensom genom vissa andra åtgärder lämna ytterligare bistånd till den av Kalix träindustriaktiebolag bedrivna industriella verksamheten i Nederkalix socken i Norrbottens län, allt i överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 mars 1931 angivna grunder;

b) bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i nämnda aktiebolag för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Stockholm den 30 april 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, Olof Olsson, O. Bergqvist, Oscar Olsson, C. I. Asplund, J. G. Waller, C. G. V. Hammarskjöld, O. A. Ernfors, A. Thelin* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *G. Strindlund, E. J. Wigforss, E. G. E. Eriksson* i Stockholm, *J. Olofsson* i Digernäs, *O. Andersson* i Höör, *O. E. F. Järte, G. Persson* i Falla och *F. V. Sandwall*.
